

Розглянуто провідний світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб. Виявлено основні типи систем оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

Considered a leading global experience personal income tax. The basic types of systems of taxation on personal income.

Постановка проблеми. Побудова адаптованої до умов кожної держави системи оподаткування доходів фізичних осіб має важливе значення, адже вона є однією із найбільш пріоритетних і впливових у плані наповнення бюджету, а група платників податку на доходи фізичних осіб (прибуткового податку) є найбільш чисельною. Податок на доходи фізичних осіб також виступає одним із ефективних фіскальних важелів для різних податкових систем, а основною метою його введення є забезпечення бюджетних надходжень та створення рівнонапруженого податкового тиску на основі прямого визначення доходів платника податків. Сьогодні при формуванні ефективного механізму оподаткування доходів фізичних осіб виникає необхідність врахування відповідного провідного зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади оподаткування розроблені в працях таких видатних вчених, як: А. Вагнер, Д. Кейнс, А. Лаффер, Д. Міль, Ф. Нітті, Д. Рікардо, А. Сміт. Порівняння механізму оподаткування фізичних осіб в Україні та в інших країнах, а також визначення напрямів здійснення податкової реформи проводилися такими вченими як: В. Андрущенко, О. Василик, П. Мельник, С. Онишко, В. Суторміна, Л. Тарангул, В. Федосов, Д. Черник, Л. Шаблиста, І. Якущик та ін. Питанням оподаткування доходів фізичних осіб присвячені праці багатьох українських вчених, зокрема Т. Даценко, О. Кириленко, О. Коблянської, П. Лайка, М. Перерви, В. Синчака, А. Соколовської, І. Чугунова, С. Юрія. Науковці вивчають основні тенденції та проблеми у законодавстві про податок з доходів фізичних осіб, доцільність та ефективність його запровадження. Проте варто при цьому враховувати провідний світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення провідного світового досвіду щодо оподаткування доходів фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна держава обирає власні методичні підходи для здійснення оподаткування доходів фізичних осіб, однак визначальною ознакою такого оподаткування є те, що воно повинне сприяти зростанню заощаджень населення країни, які в подальшому слугують одним з джерел фінансування економіки країни.

Виокремлюють декілька типів систем оподаткування доходів фізичних осіб, які функціонують у різних країнах світу (рис. 1).

Проте, незважаючи на зазначені типи та їх особливості, кожна країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення, з визначеними законодавством об'єктом і базою оподаткування, системою податкових пільг і ставок.

Однією з найстаріших і найбільш справедливих по відношенню до платників податку на доходи фізичних осіб вважається система прибуткового оподаткування Великої Британії, де згаданий податок становить близько 65 % від усіх прямих податків, що надходять до державного бюджету. Специфікою оподаткування доходів громадян є те, що їхні доходи поділяються на певні частки (шедули), які оподатковуються за окремою методикою. Ставка податку диференційована залежно від річного доходу: 20 %, 25 %, 40 % [1, с. 178].

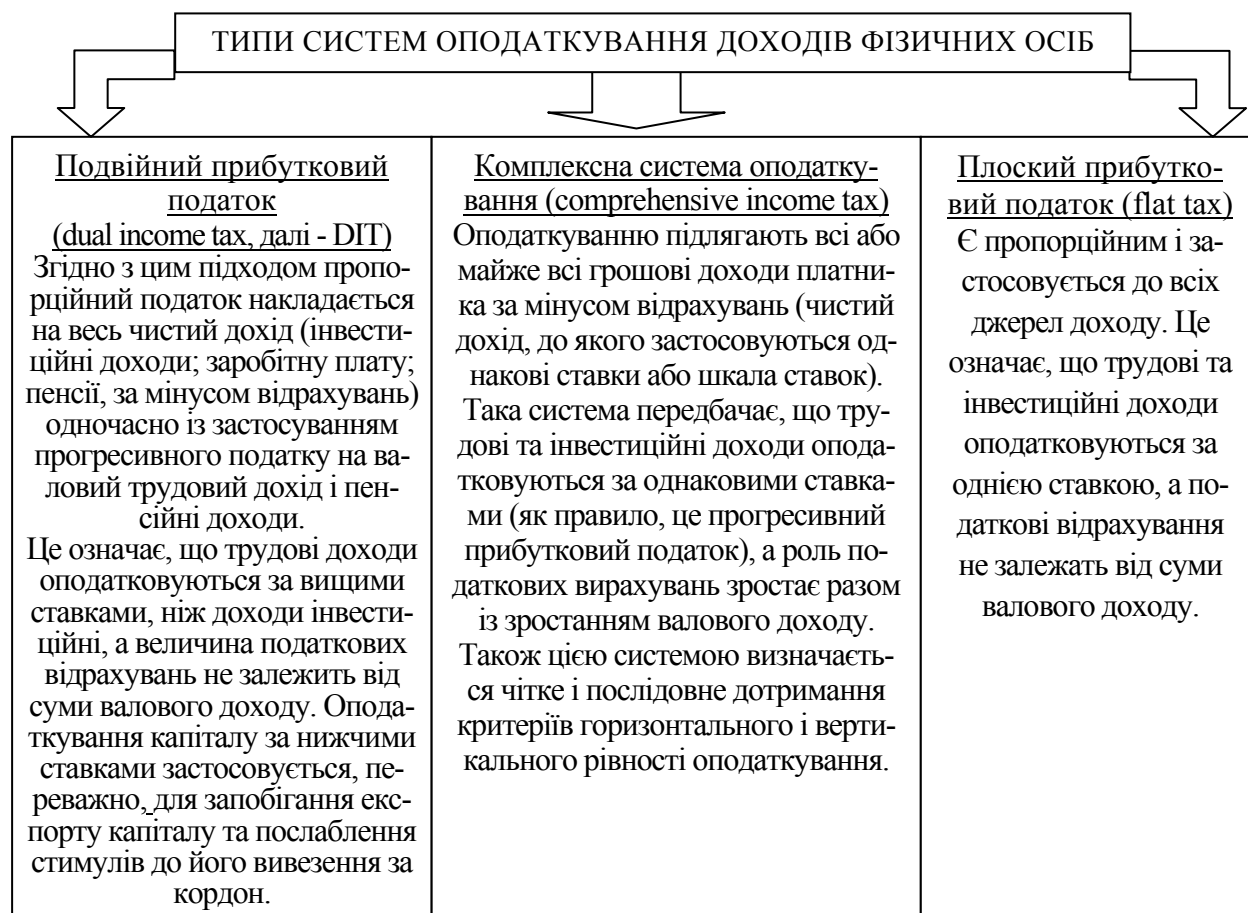

Рис. 1. Типи систем оподаткування податком на доходи фізичних осіб

Зокрема, шедула А об'єднує доходи від власності на землю, будівлі та подібні об'єкти; шедула В – доходи від лісових масивів, що використовуються в комерційних цілях (за умови, що вони не оподатковуються шедулою D); шедула С – доходи від окремих державних цінних паперів, цінних паперів іноземних країн, що випускаються у Великобританії, за якими відсотки виплачуються в Англії; шедула D – прибутки від виробничої комерційної діяльності (в торгівлі, промисловості, сільському господарстві, транспорті), доходи осіб вільних професій, доходи від цінних паперів, що не обкладаються податком по шедулі С, доходи, отримані у вигляді відсотків по позиках, та доходи, одержані за кордоном і переведені в Великобританію; шедула Е – трудові доходи, заробітну плату й пенсію; шедула F – дивіденди й інші доходи компаній, що розподіляються [2]. Для визначення суми, що підлягає оподаткуванню прибутковим податком, з фактично одержаної суми доходів вираховуються податкова пільга, яка на сьогодні для кожного громадянина визначається як особис-

та знижка і становить з 6 квітня 2012 року 8105 ф. ст. в рік (своєрідний неоподатковуваний мінімум) [2]. Окрім того, характерною рисою британської системи оподаткування є застосування різних ставок податку до кожної окремої частини доходу, а в ролі платника виступає подружжя.

Заслугує на увагу й досвід оподаткування доходів громадян Німеччини, де прибутковий податок встановлюється на всі види доходів, які отримує громадянин держави. При цьому усі платники при визначенні податку із заробітної плати поділяються на класи. Ставка податку в цій країні встановлена в розмірі від 19 % до 53 %. Зокрема, у зв'язку зі складною демографічною ситуацією в країні та з метою стимулювання народжуваності й зростання чисельності населення, неоподатковуваний мінімум для неодружених платників встановлено на значно нижчому рівні, ніж для одружених [1, с. 235].

Система оподаткування доходів населення Швеції характеризується різними умовами, які виставляються для резидентів і нерезидентів. Зокрема, резиденти сплачують податок за єдиною ставкою 25 %, яка не залежить від суми доходу платника. Щодо резидентів, то їхня система прибуткового оподаткування функціонує на двох рівнях: муніципальний, на якому дохід платника до визначеної законодавством суми оподатковується за ставкою 32 %, та національний, який чинний для громадян, що одержують доходи, вищі за встановлену законодавством суму (зокрема, платники з високим рівнем доходу сплачують податок за ставкою 50 %, з середнім – 30 %, з низьким – 24 %). При цьому, розрахунок бази оподаткування здійснюється шляхом вирахування з усіх доходів суми витрат, які несе платник при їх одержанні, а також функціонує система індивідуальних відрахувань [1, с. 299].

Прибутковий податок з громадян забезпечує понад половину загального обсягу федеральних податкових надходжень і є найвагомим із усіх джерел доходів Федерального бюджету США. Відповідно до системи оподаткування доходів громадян США, оподаткування може здійснюватися як кожного громадянина окремо, так і сім'ї загалом. При цьому платники податку поділяються на чотири категорії, які оподатковуються за різними ставками залежно від доходу. Ставка оподаткування коливається від 15 до 39,6 % [1, с. 451].

Багаторівневою та з розгалуженою базою оподаткування є й система прибуткового оподаткування Японії. Так, особи, які проживають в Японії, поділяються на три категорії: нерезиденти; номери на постійне місце проживання або непостійні резиденти; постійні резиденти. Визначення суми податку до сплати здійснюється двома шляхами: безпосередньо платником під час подання ним податкової декларації та роботодавцем, який обраховує податок з заробітної плати найманої особи. Окрім того, система прибуткового оподаткування населення Японії має складний механізм вирахувань: функціонує прогресивна система розрахунку неоподаткованого мінімуму, розмір якого коливається від 0,65 млн ієн до 2,2 млн ієн в залежності від обсягу валового доходу та персональна знижка, яка додається до неоподаткованого мінімуму й залежить від складу сім'ї.

Особливістю прибуткового оподаткування населення у Франції є охоплення згаданою системою як доходів, що одержуються платником всередині

країни, так і тих, які отримано за її межами. При цьому, платником є не фізична особа, а сім'я (якщо платник неодружений – сім'я з однієї особи). Оподаткуванню підлягає сукупний дохід, який зазначається у податковій декларації. Загалом, доходи платника поділяються на сім категорій: плата за роботу за наймом; доходи від оборотного капіталу (відсотки і дивіденди); доходи від торговельної і промислової діяльності підприємств, які не є акціонерними товариствами; доходи від надання в оренду землі та будівель; сільськогосподарські доходи; некомерційні доходи (доходи осіб вільних професій) [3]. До кожної з семи категорій застосовується окрема методика розрахунку, загальним правилом якої є утримання усіх витрат, які були понесені платником у процесі одержання таких доходів. Загалом у Франції застосовується прогресивна шкала ставок оподаткування, а дохід, менший за визначену законодавством суму, взагалі звільняється від оподаткування.

Прибутковий податок з фізичних осіб є вагомим у плані надходжень до бюджету Італії. Його суб'єктами виступають приватні особи – резиденти і нерезиденти, а об'єктом оподаткування – їх доходи. Цим податком оподатковуються всі доходи резидентів, отримані не тільки в Італії, але й за її межами. Нерезиденти ж сплачують податок тільки з доходів, одержаних на території Італії. Всі доходи платників поділяються на п'ять груп залежно від джерел їх надходжень. До першої групи відносяться доходи, отримані від земельної власності, споруд і ведення сільськогосподарської діяльності. Другу групу складають доходи від різних видів грошової ренти (відсотки за позиками, депозитними і поточними банківськими рахунками, по облігаціях й інших цінних паперах). В третій групі об'єднано усі трудові доходи, в тому числі і доходи осіб вільних професій. Четверта група складається з доходів від приватних комерційних підприємств. П'ята група об'єднує в собі прибуток від спекулятивного перепродажу землі, предметів мистецтва, нерухомості. Всі доходи, по кожній з груп, оподатковуються окремо, відповідно до індивідуальної системи. Розрахунок податку провадиться за ставками, побудованими на принципі складної прогресії: шкала ставок коливається від 10 до 50 % [3].

Висновки. Отже, з метою удосконалення вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб доцільним є вивчення сучасних аспектів їх оподаткування в економічно розвинутих країнах. Розглянутий досвід прибуткового оподаткування у розвинутих зарубіжних країнах спонукає до ретельного дослідження існуючої в Україні системи оподаткування доходів фізичних осіб та адаптації кращих моментів світового досвіду до вітчизняних умов оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Якушик І. Д. Податкові системи зарубіжних країн / І. Д. Якушик, Я. В. Литвиненко: Довідник. – Київ : «МП Леся», 2004. – 480 с.
2. Краткий обзор системы налогообложения Великобритании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kac.com.ua/foreignlaws/gb1.htm>.
3. Податок на доходи фізичних осіб в умовах інтеграції в європейське співтовариство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/971/.

Рецензент: д.е.н., професор Махмудов Х.З.